

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทย” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ ได้แก่ ๑) ศึกษาสภาพการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทย ๒) ศึกษาแนวคิด และทฤษฎีการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทย และ ๓) นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทยซึ่งมีพื้นที่ศึกษาประกอบด้วย ๖ จังหวัด คือ จังหวัดกรุงเทพมหานคร จังหวัดปทุมธานี จังหวัดนครปฐม จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดนนทบุรี ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสม (Mixed Method Research) ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่การสัมภาษณ์แบบเจาะจง ได้แก่ พระภิกษุสงฆ์ระดับผู้ปกครองสงฆ์ ผู้อำนวยการโรงเรียน พระผู้เรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และคฤหัสถ์ที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม รวมทั้งหมด ๒๘ รูป/คน โดยใช้การพรรณนาความเชิงวิเคราะห์ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์สภาพปัญหา อุปสรรค และการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลัก 7-S McKinsey ได้แก่ กลยุทธ์ของแม่กองธรรมสนามหลวง (Strategy) โครงสร้างองค์การ (Structure) ระบบการปฏิบัติงาน (System) บุคลากร (Staff) ทักษะ (Skill) รูปแบบการบริหารจัดการ (Style) และค่านิยมร่วม (Shared values) สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ทำการวิจัยเชิงสำรวจโดยการแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยแบ่งพื้นที่ออกเป็น ๖ จังหวัด แต่ละจังหวัดโดยจะคัดเลือกสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมที่มีจำนวนนักเรียนมากกว่า ๕๐ รูปขึ้นไป ได้กลุ่มตัวอย่าง ๕๔ สำนัก แต่ละสำนักมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน ๗ รูปรวมทั้งหมดจำนวน ๖๓ รูป ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น ๓๗๘ รูป ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามทั้งหมดมาวิเคราะห์และประมวลผล โดยนำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้สถิติต่าง ๆ ดังนี้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากผลการวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทย”ที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลทำให้พบประเด็นที่ศึกษา ดังต่อไปนี้

๕.๑.๑ การบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม พบว่า สภาพทั่วไปการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย อยู่ที่ผู้เข้ามาบวชมิได้มีความตั้งใจ การบวชตั้งแต่เริ่มแรกและบางส่วนจะมีอายุมากจึงไม่สามารถจัดระบบการวางแผนให้สอดคล้องกับงบประมาณ รวมทั้งหลักสูตรในรายวิชาบางส่วนไม่สอดคล้องกับการนำไปปฏิบัติได้ **การจัดองค์กร** โครงสร้างด้านค่าตอบแทนของบุคลากรไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันและขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ **การจัดบุคลากร** จะไม่เพียงพอต่อภาระงานเพราะผู้เรียนในบางปีก็มากในบางปีก็น้อยซึ่งขึ้นอยู่กับผู้เรียนเป็นปัจจัยที่สำคัญ และบุคลากรยังขาดการใช้สื่อที่ทันสมัย **การประสานงาน** ไม่สามารถจะแสวงหาช่องทางในการติดต่อประสานในการขอสนับสนุนงบประมาณ และเครือข่าย

ยังไม่เข้มแข็งต้องอาศัยรายได้จากวัดนั้น และการควบคุม มีกฎหมายในการควบคุมมากจนเกินไป รวมทั้งสิทธิของผู้เรียนไม่เทียบเท่ากับผู้เรียนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมทำให้เกิดความท้อถอยและต้องการลาสิกขา และการควบคุมการเรียนการสอน ไม่มีคุณภาพ

๑) สภาพปัญหาและอุปสรรคต่อการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทย ผลจากการวิเคราะห์สภาพทั่วไปจากหลักการ SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats) ในแต่ละด้านดังนี้

ด้านการวางแผน พบว่า

จุดแข็ง (Strengths) ของการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทยคือ บทบาทขององค์กรสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ งานปกครอง งานการศึกษา งานเผยแผ่ งานสาธารณูปการ ให้เจ้าคณะตำบลซึ่งมีรองเจ้าคณะตำบลรับผิดชอบมีการแบ่งงานกันทำอย่างชัดเจน ส่งผลให้เกิดผลดีต่อระบบการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรในปัจจุบันค่อนข้างที่จะสมบูรณ์แบบ มีวิธีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับการศึกษาในปัจจุบัน

จุดอ่อน (Weaknesses) ของการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทยคือการวางแผนด้านทรัพยากรให้มีศักยภาพ เช่น การกำหนดทิศทางยุทธศาสตร์ของสถานศึกษาไม่ชัดเจนยังมีปัญหาทางด้านงบประมาณ ฝ่ายบุคลากรขาดทักษะและความชำนาญคุณภาพการให้บริการทางการศึกษาต่ำ ขาดเทคโนโลยีสนับสนุน มีปัญหาการดำเนินงานภายในการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารสถานศึกษาบ่อย ขาดเอกสารการเรียนการสอน

โอกาส (Opportunities) ของการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทยคือ นโยบายรัฐบาลที่สนับสนุนการจัดการศึกษา ซึ่งการมีหน่วยงานภายนอกที่สามารถสนับสนุนการจัดการศึกษาของสถานศึกษา สถานที่ตั้งของสถานศึกษาที่มีความสะดวกสบายในการติดต่อความสามารถในการระดมทุนจากชุมชนและหน่วยงานภายนอก ดังนั้นระยะเวลาในการเรียนการสอน การสอบที่เร็วขึ้น พระภิกษุผู้บวชใหม่ได้รับการศึกษาในขั้นต้นก็คือนักธรรมชั้นตรี พระที่บวชเข้ามาใหม่นอกจากจะเรียนรู้หลักธรรมพระวินัยเป็นพื้นฐานแล้วยังต้องได้รับการเรียนนักธรรมชั้นตรีด้วยในระหว่างจำพรรษาเพื่อที่จะสอดคล้องกับนโยบายของคณะสงฆ์ที่ได้กำหนดไว้เพื่อเป็นพื้นฐานในการประพฤติปฏิบัติพรหมจรรย์นำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดมรรคผลตามกำลังศรัทธาของแต่ละบุคคล สำนักเรียนจะมีรางวัลช่วยส่งเสริมและสนับสนุน

อุปสรรค (Threats) ของการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทยคือ ปัจจัยภายนอกที่ทำให้สถานศึกษาต้องปรับตัว ประกอบไปด้วยการมีโรงเรียนใหม่เกิดขึ้น และเป็นคู่แข่งใหม่ที่มีศักยภาพ อุปสรรคจากการเปิดโรงเรียนซึ่งทำให้นักเรียนให้ความสนใจกับการเรียนในโรงเรียนลดลง อัตราการเกิดลดลงทำให้จำนวนเด็กในวัยเรียนน้อยลงความต้องการด้านคุณภาพการศึกษาที่มากขึ้นของนักเรียนและผู้ปกครอง ข้อกำหนด ระเบียบหรือกฎหมายต่างๆ ที่ทำให้การบริหารสถานศึกษาเกิดความล่าช้า ปัญหาสำคัญสำหรับการเรียนมีการขาดเรียนไม่เข้าเรียน ทำให้ด้านการเรียนการสอนไม่ประสบความสำเร็จ

๒) ด้านสภาพการจัดองค์กรของพระปริยัติธรรมแผนกธรรมการวิเคราะห์ตามหลัก SWOT พบว่า

จุดแข็ง (Strengths) มีสื่อการสอนหรือองค์ประกอบในการศึกษามีเพิ่มมากขึ้นนอกจากความรู้เดิมที่เป็นหลักแกนของพระพุทธศาสนาหรือพระปริยัติซึ่งดีอยู่แล้ว ตำรับตำราในสมัยปัจจุบันหรือครูบาอาจารย์ก็ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาชัดเจนยิ่งขึ้นแล้วก็ได้ผลของการศึกษาของผู้ที่ศึกษามากยิ่งขึ้น ผู้นำคณะสงฆ์เน้นการศึกษาควบคู่กับการปฏิบัติเพราะการปฏิบัติเป็นอันดับต้นๆ ของนักบวช บุคลากรมีคุณภาพ มีคุณวุฒิ มีความรู้ความเข้าใจ มีหลักการสอนที่ถูกต้องตามหลักของพระพุทธศาสนาที่ชัดเจน มีความมุ่งมั่นและเอาใจใส่ สร้างลูกศิษย์ให้มีความรู้ความเข้าใจ

จุดอ่อน (Weaknesses) บุคลากรเพียงพอแต่ขาดงบประมาณค่าตอบแทนบุคลากรวัดตามชนบทไม่มีพระจำพรรษา ประกอบกับการศึกษาทางโลกมีการขยายเวลาในการศึกษา ปัจจุบันผู้ที่ศึกษามุ่งเพื่อให้มีอาชีพหลักเป็นฐาน การศึกษาของคณะสงฆ์นั้นจึงขาดบุคลากร คือ คนที่จะมาเรียนทางฝ่ายคณะสงฆ์ต้องเรียนด้วยความสมัครใจ พระสงฆ์ส่วนใหญ่มุ่งให้ความสนใจเรียนทางโลกมากขึ้น

โอกาส (Opportunities) ได้มีการส่งเสริมให้มีพระที่มีความรู้ความชำนาญเข้ามาสอนตามหลักสูตรต่างๆ โดยการเปิดรับสมัครจากภายนอกและมีค่าตอบแทนที่เหมาะสมตามสมควร ด้านวัสดุอุปกรณ์ได้รับการสนับสนุนจากกองธรรมสนามหลวง และแม่กองธรรมให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี คือการสนับสนุนในด้านค่าเล่าเรียนค่าวัสดุอุปกรณ์ที่ขาดแคลน การดูแลการศึกษาของพระนักธรรมได้มีเพิ่มเติมหลักสูตรสอดแทรกเรื่องในบทเรียนและตกลงกันในเรื่องของการเรียนตามเวลาที่เหมาะสมและสะดวกตามโอกาสของแต่ละบุคคล

อุปสรรค (Threats) ความสนใจระบบการศึกษาน้อยลง ด้วยภาวะทางเศรษฐกิจ สังคมเนื่องด้วยสภาพจิตใจเปลี่ยนไปตามกาลเวลาของยุคปัจจุบันที่มีการล่อแหลมในสื่อต่างๆทำให้พระที่บวชเข้ามาใหม่ ต้องปรับสภาพจิตใจจึงส่งผลให้ปล่อยจิตใจไปตามกระแส จึงไม่สอดคล้องกับการเรียนมากเท่าที่ควรส่งผลให้พระบวชใหม่อยู่ได้ไม่นาน สำนักเรียนในชนบทไม่มีการสนับสนุนด้านการศึกษาเท่าที่ควร พระภิกษุมักจะกระจุกตัวอยู่ในเมือง

๓) สภาพการจัดบุคลากรของพระปริยัติธรรมแผนกธรรม พบว่า

จุดแข็ง (Strengths) ความเป็นกัลยาณมิตรกับพระ มีการจัดการบริหารอย่างเรียบง่ายแบบพอปกครองลูก ไม่มีการเอาเปรียบ ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ด้านการประสานงานมีขั้นตอนในการตรวจสอบอย่างละเอียดจากผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ตามขั้นตอนต่างๆ ด้านระบบการปฏิบัติงานคณะสงฆ์ ปัจจุบันใช้เทคโนโลยีมากขึ้น สะดวกรวดเร็วขึ้นเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน แบ่งหน้าที่การทำงานได้อย่างชัดเจนจึงทำให้การปฏิบัติงานมีความรวดเร็วขึ้น

จุดอ่อน (Weaknesses) พระอาจารย์ผู้สอนไม่มีสภาพการบังคับ ขึ้นอยู่กับศรัทธาของผู้เรียน ไม่มีความศรัทธาผลออกมาก็ไม่อาจนำไปสู่ความสำเร็จได้ ผู้ที่เข้ามาบวช ส่วนหนึ่งก็ไม่ตั้งใจศึกษามาตั้งแต่ต้นจึงทำให้ระบบการจัดการศึกษาเกี่ยวกับพระสงฆ์ภายในวัดไม่เป็นไปตามต้องการ ปัญหาของการเรียนที่ผู้เรียนบางรูปไม่คุ้นชินกับสื่อเทคโนโลยี

โอกาส (Opportunities) คณะสงฆ์มีความชัดเจนในเรื่องของการจัดการขยายโอกาสให้พระนักศึกษาทุกรูปต้องมีโอกาสได้เรียน ให้มีการสอบนักธรรมชั้นตรีสำหรับพระที่อยู่จำพรรษาครบไตรมาส และ การสนับสนุนในการเล่าเรียน และการสอบที่มีขึ้นตามกำลังความสามารถที่พึงจะมีโดยไม่ให้ขาดตกบกพร่อง สนับสนุนให้มีพระวิทยากรของส่วนกลางมาเป็นตัวขับเคลื่อนอีกทางหนึ่งในการให้ความช่วยเหลือดูแลอบรมให้ความรู้วิธีการในการสอบและเทคนิคต่าง ๆ ให้ทุนการศึกษาทุก ๆ ปีในการจัดการสอบตามความเหมาะสมเพื่อให้สอดคล้องตามนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับด้านการศึกษา

อุปสรรค (Threats) พระบวชใหม่ไม่มีความเกรงกลัวระอายต่อบาป ส่งผลให้การเรียนไม่มีความตั้งใจมากเท่าที่ควร เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอนเป็นอย่างมากทำให้ระบบการเรียนการสอนพึ่งพาอาศัยในเทคโนโลยีมากจนเกินไปส่งผลให้การจดจำมีลดน้อยลงจึงทำให้เป็นปัญหาในการสอบ การเรียนการสอนจะมีในช่วงเข้าพรรษาเท่านั้นจึงทำให้ระบบการเรียนเกิดความไม่ต่อเนื่องกับผู้เรียน

๔) สภาพการประสานงาน พบว่า

จุดแข็ง (Strengths) ผู้บริหารหรือเจ้าสำนักเรียนมีศิลปะการสร้าง ความเข้าใจ การจูงใจ และการกำกับดูแลบุคคลให้สำนักงานให้มีทีมงานส่งเสริมประสบการณ์ด้วยการฝึกอบรมสัมมนาพิเศษในสำนักเรียนให้ถูกต้องตามขั้นตอนวิธีการทำงาน และนักเรียนทุกชั้นประโยค ได้มีการเรียนการสอนตามหลักสูตรบาลีสันามหลวง สนับสนุนทุนการศึกษาแก่อาจารย์และนักเรียน การประสานงานภายในสำนักเรียน เป็นภาระหน้าที่ของอาจารย์ใหญ่เป็นผู้ประสานงานต่อเจ้าสำนักเรียน ติดต่อภายในสำนักเรียนอย่างมีคุณภาพ ครูผู้สอนมีการประชุมกันทุกครึ่งเดือนร่วมพิจารณาหลักสูตรจะถ่ายทอดให้กับนักเรียนได้อย่างไร ให้มันสอดคล้องเป็นไปในทิศทางของสนามหลวง การปรับหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่ผู้เรียน หาข้อสรุปร่วมกันนำมาเป็นวัตถุประสงค์และกำหนดแผนนโยบายร่วมกันได้อย่างชัดเจนและถูกต้องตามความต้องการของสนามหลวง

จุดอ่อน (Weaknesses) การศึกษาแผนกปริยัติธรรมปัจจุบัน มีผู้เรียนน้อยลงเนื่องจากสภาพปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงตามสภาพสังคมจึงทำให้วัดขาดพระสงฆ์ที่จะจำพรรษา การติดต่อประสานงานไม่ต่อเนื่องเพราะสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงกันอยู่ตลอดเวลา

โอกาส (Opportunities) สนับสนุนในเรื่องของการถวายเป็นบุญคุณโดยผ่านกระบวนการของทางส่วนกลาง สนับสนุนถวายนิยัตยภตฺที่สอบได้ในแต่ละปี สนับสนุนจากส่วนกลางโดยให้เป็นเงินเดือนสำหรับพระที่สอบเปรียญธรรม ๙ ประโยคได้ เปิดโอกาสทางการศึกษาพระปริยัติธรรมในท้องถิ่นแก่เยาวชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

อุปสรรค (Threats) นักเรียนรุ่นหลัง ๆ ส่วนใหญ่จะไม่ท่องหลัก ใช้วิธีการอ่านการศึกษาลอยลง พระส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจที่จะท่องหลักมากเท่าที่ควรสนใจมุ่งการอ่านตามเนื้อหาหรือดูจากเทคโนโลยีเป็นส่วนใหญ่ การเรียนขาดคู่มือหรือหนังสือที่เรียนที่มีคุณภาพ จึงเป็นอุปสรรคต่อการเรียนเพราะยังไม่เข้าใจในเนื้อหาอย่างถ่องแท้ ขาดอุปกรณ์ในการสอนจากหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องในการสนับสนุน

๕) สภาพการควบคุม พบว่า

จุดแข็ง (Strengths) มีการสนับสนุนส่งเสริมสำนักบริหารการศึกษาให้เลี้ยงตัวได้ และเป็นศูนย์กลางการศึกษาอย่างแท้จริง ผู้บริหารคณะสงฆ์ในจังหวัดมีการตรวจสอบและประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อที่จะให้สำนักบริหารได้มีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานเพราะจะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือจากประชาชนในพื้นที่และหน่วยงานที่อยู่ใกล้เคียงรวมไปถึงการเพิ่มศักยภาพในการทำงานของบุคลากรให้มีการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ผู้ที่เรียนพระปริยัติธรรมไม่จำเป็นต้องเป็นพระเณร อาจเป็นฆราวาส ญาติโยมที่สนใจให้เข้ามาเรียนรู้ได้ตามหลักสูตรนักธรรมบาลีหรือธรรมศึกษา

จุดอ่อน (Weaknesses) ขาดการควบคุมโดยตรงถึงแม้จะมีพระที่มีระเบียบสำหรับควบคุมตัวเองอยู่แล้วคือข้อปฏิบัติของทางพระสงฆ์ ระเบียบควบคุมตัวเองส่วนที่เป็นไปตามพระธรรมวินัย พระและสามเณรบางส่วนไม่มีความเกรงกลัวในเรื่องพระธรรมวินัย พระภิกษุและสามเณรไม่สนใจท่องหนังสือบาลีศึกษา พระเมื่อบวชเข้ามาแล้วจิตใจไม่มั่นคงไปแสวงหาความรู้ในเรื่องทางโลก เพราะเมื่อได้ทางโลกแล้วก็กลับมาเรียนทางธรรมจึงทำให้ครูผู้สอนมาสอนทางธรรมไม่ต่อเนื่องกับผู้ที่มาเรียน

โอกาส (Opportunities) ด้านการบริหารการศึกษาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกับคณะสงฆ์ สนับสนุนในเรื่องของการถวายเป็นบุญโดยผ่านกระบวนการของทางส่วนกลาง โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติคัดเลือกให้คณะสงฆ์จังหวัดจัดส่งพระเพื่อไปพัฒนาเพิ่มพูนความรู้จากสถาบันการศึกษาสงฆ์หรือหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง และก็จะเป็นไปในลักษณะของการบริการทางวิชาการ เจ้าอาวาสของแต่ละวัดสนับสนุนการถวายนิตยภัตให้สำหรับพระที่สอบได้ และการให้ค่าตอบแทนเป็นเงินเดือนสำหรับพระที่สอบเปรียญธรรม ๙ ประโยคได้ เปิดโอกาสทางการศึกษาพระปริยัติในท้องถิ่นแก่เยาวชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการเป็นการสร้างบุคลากรที่ดีของประเทศชาติให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้ถึงหลักศีลธรรมที่ปลูกฝังหลักธรรมทำให้เด็กเกิดความซื่อสัตย์ได้เร็วเมื่อได้เรียนกับพระผู้เป็นการถ่ายทอดให้กับนักเรียน

อุปสรรค (Threats) สำนักมีนักเรียนจำนวนมากไม่สอดคล้องกับงบประมาณมีอุปสรรคในเรื่องของความล่าช้า สำนักเรียนขาดการสนับสนุนจากส่วนกลางที่ไม่ต่อเนื่องจึงทำให้เป็นอุปสรรคทางความคิดที่พระและสามเณรไม่ค่อยให้ความสนใจในการเรียนมากเท่าที่ควร

๕.๑.๒ แนวคิด และทฤษฎีการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทย พบว่า การบริหารการศึกษาคณะสงฆ์ จะต้องมีการจัดระบบการบริหารองค์กรของแม่กองธรรมสนามในรูปแบบการบริหารสมัยใหม่ทั้งเนื้อหาของหลักสูตรนักธรรมชั้นตรี หลักสูตรนักธรรมชั้นโทและหลักสูตรนักธรรมชั้นเอก ทั้งกระบวนการเรียนการสอน และสื่อการสอนที่ทันสมัยเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดระบบการวางแผน การจัดองค์กร การจัดบุคลากร การประสานงาน และการควบคุม ซึ่งหลักทฤษฎีการบริหารองค์กรจะช่วยให้ผู้เรียนหรือพระภิกษุสงฆ์สามเณรได้รับประโยชน์จากการบรรพชาอุปสมบทมากยิ่งขึ้นถึงแม้ว่าจะใช้เวลาไม่นานก็ตาม อีกทั้งการมองถึงหลักคิดในรูปของกรอบการพิจารณาและการวางแผนสำหรับการพัฒนาหรือการปรับปรุงระบบการบริหารภายในให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลประกอบด้วย การวางกลยุทธ์ของแม่กองธรรมสนามหลวงการจัดโครงสร้างการบริหารของแม่กองธรรมสนามหลวงการปรับปรุงระบบการปฏิบัติงานของแม่กองธรรม

สนามหลวง การจัดบุคลากรให้ตรงกับความต้องการและพัฒนาทรัพยากรเพื่อรองรับงานต่าง ๆ การพัฒนาทักษะที่จำเป็น การจัดรูปแบบการบริหารจัดการ และการกำหนดค่านิยมร่วมของแม่กองธรรมสนามหลวง

ผลการวิเคราะห์ระบบการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรมด้วยการจำแนกงานบริหาร ตั้งแต่การวางแผน การจัดการองค์กร การจัดการบุคลากร การรายงานผล และการควบคุมระบบการทำงานด้วยตัวแบบการวิเคราะห์ SWOT Analysis ในทุกประเด็น การวิเคราะห์มีบทสรุปที่กล่าวได้ว่า การจัดระบบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ยังคงต้องการทรัพยากรการบริหารที่เหมาะสมมีความเพียงพอทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เช่น ต้องการคนที่เพียงพอและคนมีคุณภาพที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน งบประมาณ ก็ต้องการทั้งจำนวนที่เพียงพอ และได้ใช้ในช่วงเวลาที่พอดี ไม่ล่าช้า นานเกินความจำเป็น สภาพปัญหา การขาดแคลนผู้เรียนรู้ที่เข้ามาด้วยความตั้งใจ สมศรัทธาและมาบวชเรียน ด้วยความศรัทธา ระบบการบริหารงานการสอนก็ยังต้องการนวัตกรรมและและเทคโนโลยีการสอน และการจัดการที่เพียงพอ รวมถึงพระผู้เรียนที่บวชใหม่ขาดความตั้งใจในการเรียนรู้ พระบวชใหม่ไม่มีความละเอียดรอบคอบกลัวต่อบาป เพราะไม่มีระบบในการควบคุมโดยตรง เกรงกลัว การทำผิดบาปตามหลักพระธรรมวินัย ควรที่จะได้มีการออกแบบและมีระบบการจัดการ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมที่เหมาะสมให้มีประสิทธิภาพสูงมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการนำหลักปฏิบัติในการบริหารจัดการที่มีความเป็นระบบและได้รับการยอมรับมาปรับประยุกต์ให้เป็นแนวทางของรูปแบบการบริหารจัดการที่ดีต่อไป

๕.๑.๓ รูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทย พบว่า

๑) รูปแบบการบริหารด้านกลยุทธ์ขององค์กร (Strategy) พบว่า การวางแผนเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม การพิจารณา จุดแข็ง จุดอ่อน โดยเฉพาะมีการสร้างสำนักศึกษาด้านปริยัติทุกอำเภอในเขตปกครองของคณะสงฆ์เพื่อกระจายการศึกษา เปิดโอกาสทางการศึกษาพระปริยัติในท้องถิ่นแก่เยาวชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาและจะเป็นการสร้างบุคลากรที่ดีของประเทศชาติ เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการบริหารด้านกลยุทธ์ขององค์กร (Strategy) ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรให้ความร่วมมือหาแนวทางในการช่วยพัฒนาองค์กร เพื่อพัฒนาปรับปรุงการบริหารจัดการด้านกลยุทธ์ขององค์กรตามหลักของ SWOT ดังนี้

แนวทางพัฒนากลยุทธ์ขององค์กร (Strategy) สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรจัดทำแผนงบประมาณรายจ่ายของแต่ละฝ่ายใน สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรเปิดโอกาสทางการศึกษาพระปริยัติในท้องถิ่นแก่เยาวชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษา สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรมีการแบ่งขอบเขตภาระงานของแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรนำงานที่รับผิดชอบของแต่ละฝ่ายมาประเมินผลงานร่วมกันสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรมีการสร้างเครือข่ายสำนักเรียนด้านปริยัติทุกอำเภอและตำบลในเขตการปกครองของคณะสงฆ์เพื่อกระจายการศึกษา

๒) รูปแบบการบริหารด้านโครงสร้างองค์กร (Structure) พบว่า การกำหนดขอบเขตงาน ความรับผิดชอบ มีความสะดวกในการติดต่อประสานงาน ผู้บริหารสามารถตัดสินใจในการบริหารจัดการได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว และการศึกษาทั้งทางธรรมและกัทางโลกควบคู่กันไปในขณะเดียวกันเพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการบริหารด้านกลยุทธ์ขององค์กร (Strategy) ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรให้ความร่วมมือหาแนวทางในการช่วยพัฒนาองค์กร

แนวทางพัฒนาด้านโครงสร้างองค์กร (Structure) สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรกำหนดขอบเขตงานโดยจัดทำผังงาน (Flowchart Diagram) การบริหารจัดการของฝ่ายต่างๆ ตามความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ควรอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ อย่างกัลยาณมิตร และผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรตัดสินใจในการบริหารจัดการได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว ทั้งทางโลกและทางธรรม

๓) รูปแบบการบริหารด้านระบบการปฏิบัติงาน (System) พบว่า การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ กล่าวคือ แม่กองสนามหลวงควรมีนโยบายทางการบริหารจัดการการเรียนการสอน เพื่อระบุงูฏเกณฑ์กติกาของสนามหลวงให้ชัดเจนและยึดหยุ่นไปตามกระแสของสังคม

แนวทางพัฒนาด้าน ระบบการปฏิบัติงาน (System) สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรมีระบบการตรวจสอบหรือนิเทศเพื่อพัฒนาองค์กร สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรกำหนดระเบียบข้อบังคับขององค์กรให้ชัดเจน แม่กองธรรมแผนกธรรมสนามหลวงควรมีรูปแบบการบริหารจัดการการเรียนการสอนเพื่อระบุงูฏกติกากติกาของสนามหลวงให้ชัดเจนและยึดหยุ่นไปตามกระแสสังคม

๔) รูปแบบการบริหารด้านบุคลากร (Staff) พบว่า การเพิ่มแรงกำลังไปยังผู้ปฏิบัติงาน และการยกย่องคนที่ควรยกย่อง ชุมคนที่ควรชม

แนวทางพัฒนาด้านบุคลากร (Staff) สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรกำหนดคุณลักษณะ มีคุณวุฒิ วิทยุฒิและบุคลิกภาพที่เหมาะสมของผู้ที่เข้าร่วมงานในองค์กรให้ตรงกับสายงานที่รับผิดชอบ สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรสนับสนุนให้บุคลากรได้เข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาตนเองตามความสามารถและความถนัด สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรเพิ่มแรงกำลังไปยังผู้ปฏิบัติงานและ การยกย่อง ชุมคนที่ควรชม สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรมีการเสริมแรงเพื่อสร้างขวัญกำลังใจเช่นค่าตอบแทนรางวัล โบนัส หรือวิทยฐานะ

๕) รูปแบบการบริหารด้านทักษะ (Skill) พบว่า การเพิ่มระบบการศึกษาที่ดี มีความรอบรู้ดี มีการปฏิบัติหน้าที่ดีมีองค์ความรู้ที่ใช้ได้อย่างรวดเร็วต่อการเปลี่ยนแปลงถูกต้องแม่นยำและสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม

แนวทางพัฒนาด้านทักษะ (Skill) สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรมีการปฏิบัติหน้าที่ดีมีองค์ความรู้ ทำงานรอบครอบ รวดเร็วต่อการเปลี่ยนแปลง ถูกต้อง แม่นยำ ปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรเพิ่มระบบทุนการศึกษาต่อเนื่องของครูผู้สอนและนักเรียน สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรส่งเสริมให้มีการจัดอบรมเพิ่มเติมหรือเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้เรียนรู้เทคนิคการสอนหรือผลิตสื่อเพื่อเพิ่มทักษะในอาชีพ สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรส่งเสริมผู้สอนให้มีวุฒิการศึกษาตรงกับสายงานอาชีพ และส่งเสริมให้มีใบประกอบวิชาชีพ

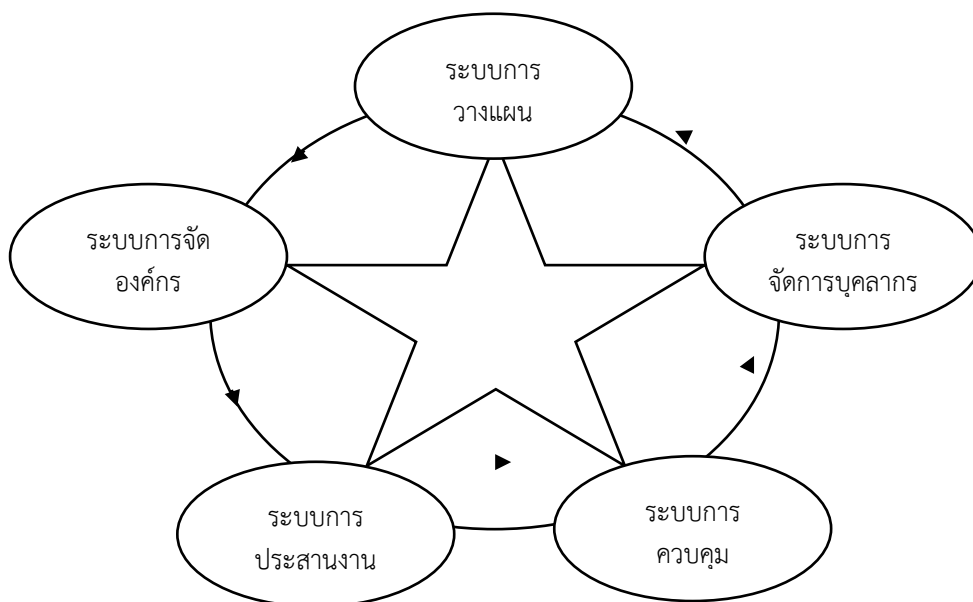
๖) **รูปแบบการบริหารจัดการ (Style)** พบว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องควรใช้การปกครองตนเองตามหลักพุทธธรรมวินัยซึ่งจะเป็นเครื่องเตือนใจตน ควบคุมตนให้เป็นไปตามระเบียบโดยเฉพาะเรื่องการเรียนรู้ และถือหลักของการทำงานดังพระดำรัสว่า “จงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุข แต่ประชาชนชาวโลก” เพราะเป็นจุดหมายของการเรียนรู้

แนวทางพัฒนาด้านรูปแบบการบริหารจัดการ (Style) สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมต้องคงความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองคือเป็นโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ควรจัดรูปแบบการบริหารสมัยใหม่ทั้งเนื้อหาหลักสูตรของนักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท นักธรรมชั้นเอกที่เน้นไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา ตามยุคพุทธกาล ใช้การปกครองตามหลักพุทธธรรมวินัยซึ่งเป็นเครื่องเตือนใจตน ควบคุมตน

๗) **รูปแบบการบริหารด้านค่านิยมร่วม (Shared values)** พบว่า ความเป็นต้นแบบของพระผู้สอน เช่น ความประพฤติดี จรรยาบรรณดี การถ่ายทอดความรู้ดี และกำหนดค่านิยมด้วยหลัก “อาวุโส กันต์”

แนวทางพัฒนาด้านค่านิยมร่วม (Shared values) สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรรักษาความเป็นต้นแบบของพระผู้สอน ด้านความประพฤติดี จรรยาบรรณดี ถ่ายทอดความรู้ดี กำหนดค่านิยมด้วยหลัก “อาวุโส กันต์” สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมควรมีค่านิยมร่วมกันหรือมีบรรทัดฐานในทางเดียวกันในองค์กร เช่นระเบียบการแต่งกาย

กล่าวได้ว่า แนวทางการจัดการเชิงรูปแบบการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมควรได้ดำเนินการเชิงระบบที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน ตั้งแต่ระบบการวางแผน ระบบการจัดองค์กร ระบบการประสานงานและระบบการควบคุมการทำงานที่เหมาะสม

แผนภาพที่ ๕.๑ รูปแบบความสัมพันธ์ของระบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

จากแผนภาพอธิบายได้ว่า รูปแบบการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมต้องมีระบบดำเนินงานทั้ง ๕ องค์ประกอบหลักที่สัมพันธ์กันคือ ระบบการวางแผน ระบบการจัดการองค์กร ระบบการจัดบุคลากร ระบบการประสานงาน และระบบการควบคุม การดำเนินงานโดยมีจุดมุ่งเน้นสำคัญในแต่ละด้านเช่น ต้องมีการวางแผนให้เกิดระบบความร่วมมือมีทั้งการร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งบุคลากรภายในวัดไปสมัครเรียนและบุคลากรภายในชุมชน ท้องถิ่นให้มีการจัดการงานงบประมาณที่เพียงพอ พอเหมาะพอดี ทั้งจำนวนเงินที่เหมาะสมและได้ใช้จ่ายในช่วงเวลาที่พอดีให้มีการจัดแบ่งมอบงานกันทำ มีการจัดทำผังการไหลของงาน (Work Flow) อย่างชัดเจนและเป็นระบบมีรูปแบบการประสานงาน ที่มีให้งานบรรลุผล ให้ทุกคนมีความพอใจ ด้านการบริหารแสดงความสามารถ และมีทักษะการตัดสินใจที่ดี มีระบบความติดตามงาน อย่างใกล้ชิดเป็นกัลยาณมิตร การประเมิน และการติดตามงาน มีการจัดการรูปแบบการเสริมแรงจิตใจ การดำเนินงานให้กับทุกคนทุกฝ่าย บำรุงขวัญและให้กำลังใจคน ทัศนคติที่ดีมีความทุ่มเทและรับผิดชอบ แต่อีกทางหนึ่งก็ให้หลักการมีส่วนร่วม สำหรับผู้มีความตั้งใจ มีความบกพร่องในงาน ส่วนหนึ่งคือต้องสร้างคนให้มีศักยภาพ มีศีลธรรม ปัญญา ตามหลักช่วยคนที่ควรช่วย สำหรับผู้ที่มีความตั้งใจ มีความบกพร่องในงานส่วนที่ต้องมีทุกคนคือให้ทุกคนมีศักยภาพ มีศีล สมาธิ ปัญญา ตามหลักไตรสิกขา เพื่อการพัฒนาคนสร้างความเข้มแข็ง จากภายในเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจจากคนภายนอก มีการเชื้อฟัง รับฟังตามหลักอาวุโสภันเต ที่บุคลากร ทุกฝ่าย มีความรู้ มีความสามารถ มีทักษะการเรียนรู้ มีความสามารถ ได้รับการยอมรับและศรัทธาจากผู้อื่น

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๒.๑ การบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมธรรมแผนกธรรม พบว่า

ด้านการวางแผน พบว่า ปัจจัยสำคัญ อยู่ที่ผู้เข้ามาบวชได้มีความตั้งใจในการบวชตั้งแต่วัยแรกและบางส่วนจะมีอายุมากจึงไม่สามารถจัดระบบการวางแผนให้สอดคล้องกับงบประมาณรวมทั้งหลักสูตรในรายวิชาบางส่วนไม่สอดคล้องกับการไปใช้ได้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาอำนาจ ปวทุณโน**^๑ ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม พบว่าสภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบันพระสังฆาธิการได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเพื่อการบูรณาการที่เหมาะสมกับการศึกษาพระปริยัติธรรมให้มีความสอดคล้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ตลอดจนถึง กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสำนักเรียนเพื่อส่งเสริมการสร้างทรัพยากรบุคลากร ผู้เป็นศาสนทายาทในอนาคต ส่วนปัญหาและอุปสรรคการจัดการศึกษาเพื่อการ บูรณาการที่ไม่เหมาะสมสาเหตุสำคัญมาจากวิสัยทัศน์ไม่ชัดเจน พันธกิจไม่ชัดเจน กระบวนการภายในสำนักเรียนไม่ชัดเจน เช่น การบริหารงานบุคคล การบริหารเงิน

^๑พระมหาอำนาจ ปวทุณโน, “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

การบริหารวัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของฤทัยทรัพย์ ดอกคำ^๒ ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน” พบว่า การสร้างวิสัยทัศน์ ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การกระตุ้นให้ใช้ปัญหา การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครูในโรงเรียน การจัดโครงสร้างของงานในโรงเรียน การสร้างแรงบันดาลใจและการสร้างแรงศรัทธา ผลของการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนพบว่าหลังการปฏิบัติการค่าเฉลี่ยของคะแนนประเมินภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนสูงกว่าก่อนปฏิบัติการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๕ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา^๓ รายงานการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่” พบว่า จะเน้นไปที่ความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกและการร่วมเป็นเครือข่าย การควบคุมคุณภาพและปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๔ ได้แก่ ด้านนโยบายการอุดมศึกษา เพื่อปวงชน ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรที่จำกัดและการมุ่งเน้นคุณภาพและประสิทธิภาพ ด้านความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบต่างๆ และด้านการปกครองตนเองของสถาบัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริรัตน์ คลังเย็น^๔ พบว่า การวางแผน โดยกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายให้ชัดเจน การปฏิบัติงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ตามแผนที่วางไว้ การตรวจสอบการปฏิบัติงานได้ผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ และการปรับปรุงแก้ไขให้ได้ผลสัมฤทธิ์ตามแผนที่

การจัดองค์กร พบว่า โครงสร้างด้านค่าตอบแทนบุคลากรไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันและขาดการสนับสนุนจากภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพรพรรณ อินทรประเสริฐ^๕ ได้วิจัยเรื่อง “องค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า” พบว่า ประกอบด้วย ๕ ด้าน ได้แก่ ๑.ด้านโครงสร้างและกระบวนการบริหารวิชาการ ๒.ด้านโครงสร้างและกระบวนการบริหารงานบุคคล ๓.ด้านโครงสร้างและกระบวนการบริหารงานงบประมาณ ๔.ด้านโครงสร้างและกระบวนการบริหารงานกำกับติดตาม และ ๕. ด้านโครงสร้างและกระบวนการบริหารการจัดการองค์กรซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณดี เกตแก้ว^๖ ได้ศึกษาวิจัย “องค์ประกอบคุณลักษณะของผู้นำสตรีทางการศึกษาในภาคใต้” พบว่า คุณลักษณะมีของผู้นำการบริหาร มี ๒ ด้าน คือ ๑) คุณลักษณะส่วน

^๒ฤทัยทรัพย์ ดอกคำ, “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, ๒๕๕๓).

^๓สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, *รายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสถาบันอุดมศึกษาแนวใหม่*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.qa.kmutnb.ac.th/qa_knowledge/edu/full46077.pdf [๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๖].

^๔ศิริรัตน์ คลังเย็น, “การบริหารงานสู่ความเป็นเลิศตามหลักพุทธธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^๕พรพรรณ อินทรประเสริฐ, “องค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า” *ปรัชญา ดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

^๖วรรณดี เกตแก้ว, “การศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะของผู้นำสตรีทางการศึกษาในภาคใต้”, *ปริญญาการศึกษา ดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒).

บุคคลมี ด้านความร่วมมือ ด้านวิชาการ ด้านเอาใจใส่ต่อผู้ตาม ด้านการเปลี่ยนสภาพ ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านบุคลิกภาพ และคุณลักษณะผู้นำสตรี ที่เอื้อต่อความสำเร็จ ด้านการให้ความอิสระแก่ผู้ตาม การส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน การแบบอย่างการสอน การประเมินผลของการสอน เพื่อปรับปรุงการสอน การประชุมเพื่อพูดคุยและทบทวนการสอน การสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ตาม การทำตนให้เป็นที่เคารพศรัทธาและไว้วางใจ การอธิบายทิศทางเป้าหมายและคุณค่าของโรงเรียน การจัดโครงการสัมมนาหรือการพัฒนาผู้ตามในรูปแบบอื่นๆ การถือแบบอย่างที่ดีและแบบอย่างที่เหมาะสม ผลสำเร็จในการทำงาน การสะท้อนผลงานผ่านผู้มีประสบการณ์สูง และความมุ่งมั่นที่จะให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

การจัดบุคลากร พบว่า จะไม่เพียงพอต่อภาระงานเพราะผู้เรียนในบางปีก็มากในบางปีก็น้อยซึ่งขึ้นอยู่กับผู้เรียนเป็นปัจจัยที่สำคัญ และบุคลากรยังขาดการใช้สื่อที่ทันสมัยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**บรรจง เจริญสุข**^๗ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตจังหวัดภาคใต้ตอนบน” พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดภาคใต้ตอนบนมีสถานภาพการบริหารสถานศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงการขาดหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานตามขอบข่ายภารกิจการบริหารสถานศึกษาทั้ง ๔ ด้าน ส่วนรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดภาคใต้ตอนบน พบว่ารูปแบบซึ่งเป็นวิธีการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีโครงสร้างซึ่งประกอบด้วย ภารกิจสถานศึกษา ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป แต่ละด้านประกอบด้วยภารกิจการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ๖ หลัก ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตจังหวัดภาคใต้ตอนบนมีความเห็นว่ารูปแบบมีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติในระดับมากที่สุดทุกด้าน

การประสานงาน พบว่า ไม่สามารถจะแสวงหาช่องทางในการติดต่อประสานในการขอสนับสนุนงบประมาณ และเครือข่ายยังไม่ต้องอาศัยรายได้จากวัดนั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**ประทีป มากมิตร**^๘ ได้วิจัยเรื่อง “จริยธรรมของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาเอกชน” พบว่า ๑.จริยธรรมของผู้บริหารระดับหัวหน้าภาควิชาของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน มีองค์ประกอบ ๓ องค์ประกอบ แยกออกเป็น ๗ องค์ประกอบย่อย ได้แก่ องค์ประกอบที่ ๑ จริยธรรมต่อผู้บังคับบัญชา จริยธรรมต่อองค์กร และจริยธรรมต่อสังคม องค์ประกอบที่ ๒ คือ จริยธรรมต่อนักศึกษา และจริยธรรมต่อผู้ร่วมงาน องค์ประกอบที่ ๓ คือ จริยธรรมต่อส่วนงาน และ จริยธรรมส่วนตน ๒. แนวทางในการส่งเสริมจริยธรรมของผู้บริหารระดับหัวหน้าภาควิชาของสถาบันศึกษาเอกชน มี ๘ แนวทางใหญ่ ได้แก่ ๑) การสนับสนุนด้านนโยบาย ๒) มีการจัดฝึกอบรมจริยธรรม ๓) จัดทำประมวลจริยธรรม หรือจริยธรรมวิชาชีพในองค์กร ๔) การตรวจสอบจริยธรรม ๕) การนำจริยธรรมเข้าเป็น

^๗บรรจง เจริญสุข, “การพัฒนาแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตจังหวัดภาคใต้ตอนบน”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง), ๒๕๕๒.

^๘ประทีป มากมิตร, “จริยธรรมของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา”, **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐).

ส่วนหนึ่งสำคัญในการบริหารทรัพยากรบุคคล ๖) การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ผู้นำ ๗) มีคณะกรรมการหรือที่ปรึกษาด้านจริยธรรม ๘) การตั้งใจและสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิษฎา ศรีเครือตง^๙ ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธของผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐ พบว่า การมีวิสัยทัศน์มองการณ์ไกล มีความสามารถในการวางแผน คิดต่าง ๆ พัฒนา มีสติปัญญา ไหวพริบปฏิภาณดี ริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ และมีนโยบายใหม่ มีสมรรถภาพในการทำงาน มีความเชี่ยวชาญในการบริหาร คำนึงถึงความสามารถและปัจเจกบุคคล มุ่งเกณฑ์ มุ่งงาน มีความยืดหยุ่นสูง จัดให้มีการประชุมเสมอๆ และการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีบุคลิกภาพที่ดี มีทักษะในการติดต่อ ประสานงาน การวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย มีความครองใจคน

การควบคุม พบว่า มีกฎหมายในการควบคุมมากจนเกินไป รวมทั้งสิทธิของผู้เรียน ไม่เทียบเท่ากับผู้เรียนที่อยู่นอกระบบโรงเรียนพระปริยัติธรรมทำให้เกิดความท้อถอยและต้องการลาสิกขา และไม่ควบคุมภาพการเรียนการสอนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต ๑^{๑๐} ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กของ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต ๑” พบว่า ๑) แนวทางการบริหารจัดการด้านการพัฒนาระบบการวางแผนและบริหารจัดการมีโรงเรียนที่มีความพร้อมสามารถดำเนินการได้มี ๒) แนวทางการบริหารจัดการด้านพัฒนาระบบการเรียนการสอนและการประกันคุณภาพการศึกษามีโรงเรียนที่มีความพร้อมสามารถดำเนินการได้ ๓) แนวทางการบริหารจัดการด้านเสริมสร้างความพร้อมและความเข้มแข็งของโรงเรียนมีโรงเรียนที่มีความพร้อมสามารถดำเนินการได้ ๔) แนวทางการบริหารจัดการด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษามีโรงเรียนที่มีความพร้อมสามารถดำเนินการซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัชภูมิ สีสชมพู^{๑๑} ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการเขตพื้นที่การศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล” พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความต้องการการบริหารจัดการที่ดีทุกด้าน ส่วนรูปแบบการบริหารจัดการมีองค์ประกอบ ๒ ด้าน คือ ด้านปัจจัยนำเข้าและด้านกระบวนการบริหารจัดการ และส่วนด้านภาวะผู้นำและด้านกระบวนการบริหารจัดการเป็นการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการ ส่วนด้านการบริหารตามแผนบุคลากร การบริหารตามแผนงบประมาณการบริหารตามแผนการส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษาการวางแผนปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและตรวจสอบถ่วงดุล การรายงานผลการจัดการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำไปใช้พบว่ามีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติในระดับมากทุกรูปแบบ

^๙ อภิษฎา ศรีเครือตง, “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ตามแนวพุทธของผู้บริหารสตรีในมหาวิทยาลัยของรัฐ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๐} สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต ๑, แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต ๑, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://www.chusak.net/index.php?mo=21&catid=2130&fid=120304&detail> [๑๖ สิงหาคม ๒๕๕๖].

^{๑๑} ชัชภูมิ สีสชมพู, “รูปแบบการบริหารจัดการเขตพื้นที่การศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล”, วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๘).

กล่าวได้ว่า บทสรุปผลการวิจัยจากทั้ง ๕ ปัจจัย รูปแบบการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน การจัดองค์การบริหาร การจัดการบุคลากร การประสานงาน และการควบคุม การปฏิบัติ จะเห็นได้ว่า มีประเด็นบทสรุปที่น่าสนใจ เช่น

๑. ความตั้งใจในการบวชและความศรัทธาในการเรียนรู้ ของพระภิกษุสามเณร
๒. รูปแบบการวางแผนการดำเนินงาน ที่ต้องมุ่งเน้นการบรรจุ วัตถุประสงค์และเป้าหมายการทำงาน
๓. ระบบการจ่ายค่าตอบแทน บุคลากร เจ้าหน้าที่ ควรได้มีการพิจารณา ปรับปรุง
๔. กระบวนการสนับสนุน จากภาครัฐต้องถูกต้อง ตรงความต้องการ หรือความจำเป็น ในการจัดการศึกษาแต่ละระดับของแต่ละสำนักเรียน
๕. การจัดการและได้บริการด้านสื่อการสอนและนวัตกรรม เทคโนโลยีการศึกษา ที่ควร จะได้รับการสรรหาและให้บริการอย่างเหมาะสม ทันทเวลาและทันการตัดสินใจของผู้บริหาร
๖. ระบบการจัดการ งานงบประมาณ ที่ควรมีหลักธรรมรัฐ ทั้งธรรมาภิบาล (Good Governance) มาเป็นแนวทางให้การบริหารเงินของแผ่นดิน มีความโปร่งใส เป็นธรรม และมี ประสิทธิภาพ
๗. การสร้างวุฒิภาวะของความเป็นผู้นำในระบบการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ให้เป็นเชิงประจักษ์ ด้วยกระบวนการและการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม
๘. การสร้างระบบคุณธรรม จริยธรรมในการบริหารงานของผู้บริหารและจริยธรรม สำหรับ การปฏิบัติงานของบุคลากร ทุกระดับในองค์กร

๕.๒.๒ แนวคิด และทฤษฎีการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทย พบว่า แนวคิดการบริหารการศึกษาคณะสงฆ์ที่มุ่งสร้างและรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองแต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป แม่กองธรรมสนามหลวงที่มีส่วนรับผิดชอบโดยตรงจะต้องมีการ จัดระบบการบริหารองค์กรของแม่กองธรรมสนามในรูปแบบการบริหารสมัยใหม่ทั้งเนื้อหาของ หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี หลักสูตรนักธรรมชั้นโทและหลักสูตรนักธรรมชั้นเอกที่เน้นไปที่ศีลสมาธิ และ ปัญญาตามแบบยุคพุทธกาลสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระมหาธฤติ วิโรจน์**^{๑๒} พบว่า การศึกษาและการพัฒนาพระสังฆาธิการที่มุ่งเน้นด้านการศึกษา ประกอบด้วย ๑. อธิศีลสิกขา คือ การฝึกความ ประพฤติสุจริตกาย วาจาและสัมมาอาชีวะ เป็นเรื่องของการฝึกฝนด้านพฤติกรรม ๒. อธิจิตตสิกขา คือ การฝึกฝนในด้านคุณภาพและสมรรถนะทางจิตใจ เป็นส่วนของการฝึกฝนด้านจิตใจ และ ๓. อธิปัญญาสิกขา คือ การฝึกปรือปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงทั้งกระบวนการเรียนการสอน และสื่อการสอนที่ทันสมัยเพื่อให้สอดคล้องกับการจัดระบบการวางแผน การจัดองค์กร การจัดบุคลากร การประสานงาน และการควบคุมแต่บางอย่างก็ยัง

^{๑๒}พระมหาธฤติ วิโรจน์, “รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากนักสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระมหาอำนาจ ปวตฺตโน**^{๑๓} พบว่า สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบันพระสังฆาธิการได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเพื่อการบูรณาการที่เหมาะสมกับการศึกษาพระปริยัติธรรมให้มีความสอดคล้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ตลอดจนถึง กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสำนักเรียน เพื่อส่งเสริมการสร้างทรัพยากรบุคคล ผู้เป็นศาสนทายาทในอนาคต ส่วนปัญหาและอุปสรรคการจัดการศึกษาเพื่อการบูรณาการที่ไม่เหมาะสมสาเหตุสำคัญมาจากวิสัยทัศน์ไม่ชัดเจน พันธกิจไม่ชัดเจน กระบวนการภายในสำนักเรียนไม่ชัดเจน เช่น การบริหารงานบุคคล การบริหารเงิน การบริหารวัสดุ อุปกรณ์ และการบริหารจัดการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ**ชุตินา สัจจามันท์**^{๑๔} พบว่า ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการศึกษาตามอัยยาศัยของวัด ให้ประสบผลสำเร็จมีองค์ประกอบทางการบริหารที่สำคัญดังนี้ การมีระบบและรูปแบบการบริหารตามพระธรรมวินัยและหลักวิชาการ ผู้นำคือเจ้าอาวาสที่เพียบพร้อมด้วยภาวะผู้นำจริยวัตร ชื่อเสียง เกียรติคุณและผลงานที่โดดเด่นทั้งในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การบริหาร การพัฒนาและอื่นๆ บุคลากรพระสงฆ์สามเณรและฆราวาสที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการศึกษาตามอัยยาศัย ประเพณีธรรมและอุทิศตน งบประมาณ ซึ่งหลักทฤษฎีการบริหารองค์กรจะช่วยให้ผู้เรียนหรือพระภิกษุสงฆ์สามเณรได้รับประโยชน์จากการบรรพชาอุปสมบทมากยิ่งขึ้นถึงแม้ว่าจะใช้เวลาไม่นานก็ตาม อีกทั้งการมองถึงหลักคิดในรูปของกรอบการพิจารณาและการวางแผนสำหรับการพัฒนาหรือการปรับปรุงระบบการบริหารภายในให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลประกอบด้วย การวางกลยุทธ์ของแม่กองธรรมสนามหลวงการจัดโครงสร้างการบริหารของแม่กองธรรมสนามหลวงการปรับปรุงระบบการปฏิบัติงานของแม่กองธรรมสนามหลวง การจัดบุคลากรให้ตรงกับความต้องการและพัฒนาทรัพยากรเพื่อรองรับงานต่าง ๆ การพัฒนาทักษะที่จำเป็น การจัดรูปแบบการบริหารจัดการ และการกำหนดค่านิยมร่วมของแม่กองธรรมสนามหลวง

๕.๒.๓ รูปแบบการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทย
พบว่า

รูปแบบการบริหารด้านกลยุทธ์ขององค์กร (Strategy) พบว่า การวางแผนเพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม การพิจารณา จุดแข็ง จุดอ่อน โดยเฉพาะมีการสร้างสำนักศึกษาด้านปริยัติทุกอำเภอในเขตปกครองของคณะสงฆ์เพื่อกระจายการศึกษา เปิดโอกาสทางการศึกษาพระปริยัติในท้องถิ่นแก่เยาวชนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาและจะเป็นการสร้างบุคลากร

^{๑๓}พระมหาอำนาจ ปวตฺตโน, “การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

^{๑๔}ชุตินา สัจจามันท์, “รูปแบบยุทธศาสตร์และแนวทางการบูรณาการการศาสนากับการศึกษา : กรณีการจัดการศึกษาตามอัยยาศัย”, **รายงานการสังเคราะห์**, (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๘), หน้า ก-ฉ.

ที่ดีของประเทศชาติซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ**บัญชายุทธ นาคมุจลินท์**^{๑๕} ได้วิจัยเรื่อง “วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี” พบว่า การบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของทฤษฎีและหลักการบริหารทั่วไป เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงาน สถานการณ์และสิ่งแวดล้อม พระพุทธเจ้าทรงใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารองค์กรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระองค์อาศัยกระบวนการและทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ เป็นปัจจัยในการบริหาร ปัจจุบันมีทฤษฎีการบริหารองค์กรสมัยใหม่เกิดขึ้นมากมาย สามารถนำมาใช้บริหารองค์กรแล้วประสบผลสำเร็จ เช่น ทฤษฎีองค์กร ทฤษฎีการบริหาร ทฤษฎีภาวะผู้นำ ทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ เป็นต้น

รูปแบบการบริหารด้านโครงสร้างองค์กร (Structure) พบว่า การกำหนดขอบเขตงานความรับผิดชอบ มีความสะดวกในการติดต่อประสานงาน ผู้บริหารสามารถตัดสินใจในการบริหารจัดการได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว และการศึกษาทั้งทางธรรมและกึ่งทางโลกควบคู่กันไปในช่วงเดียวกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**บัญชายุทธ นาคมุจลินท์**^{๑๖} ได้วิจัยเรื่อง วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี”พบว่า ปัจจุบันคณะสงฆ์ได้กำหนดโครงสร้างองค์กรการเผยแผ่ขึ้น โดยให้ฝ่ายบ้านเมืองเข้ามาช่วยเหลืองานกิจการคณะสงฆ์ที่มีมากขึ้น มหาเถรสมาคมกำหนดให้มีระเบียบมหาเถรสมาคมว่าด้วยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พ.ศ. ๒๕๕๐ ให้มีศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ และศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัด มีการมอบนโยบายภาครัฐให้การส่งเสริมสนับสนุน รวมทั้งศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี ก็ได้ดำเนินแนวคิดและทฤษฎีการบริหารองค์กรของพระพุทธเจ้าและทฤษฎีการบริหารองค์กรสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ เพื่อให้สามารถบริหารองค์กรได้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ อย่างไรก็ตามแล้วแต่ความคิด หลักการ ทฤษฎี ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎีของ Gulick and Urwick ทฤษฎีของ ดร.เอ็ดเวิร์ด เดมมิ่ง (Dr. W. Edwards Deming) ก็ตามยังมีกฎธรรมชาติของพระพุทธเจ้า ๕ ประการ ซึ่งเห็นว่ามีความสัมพันธ์กับวิทยาการสมัยใหม่ควรนำมาประกอบการบริหารองค์กร ซึ่งการบริหารไม่มีรูปแบบตายตัวขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในขณะนั้น ถ้าหากเรามีวิธีการคิดและบูรณาการเชิงบริหารแล้วจะทำให้การบริหารองค์กรมีประสิทธิภาพเกินกว่าที่คิดทีเดียวและเห็นว่าควรนำมาใช้กับการบริหารองค์กรอื่นๆ ในพื้นที่ต่อไป

รูปแบบการบริหารด้านระบบการปฏิบัติงาน (System) พบว่า การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ กล่าวคือ แม่กองสนามหลวงควรมียุทธศาสตร์การบริหารจัดการการเรียนการสอนเพื่อระบุงูฏเกณฑ์กติกาของสนามหลวงให้ชัดเจนและยึดหยุ่นไปตามกระแสของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**สุปรียา อีร์สิรานนท์**^{๑๗} ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการ

^{๑๕}บัญชายุทธ นาคมุจลินท์, “วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

^{๑๖}เรื่องเดียวกัน

^{๑๗}สุปรียา อีร์สิรานนท์, “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๖.

เรียนรู้ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”พบว่า พระพุทธศาสนามีแนวคิดว่าการเรียนรู้เกิดจากองค์ประกอบ คือ อายุตนะภายใน ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อายุตนะภายนอก ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งที่ถูกตองกาย (โณฐัพพะ) อารมณ์ที่เกิดขึ้น (ธรรมารมณ์) และวิญญาน คือ ความรู้ที่เกิดขึ้น เมื่ออายุตนะภายในและอายุตนะภายนอกกระทบกันหรือกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในมีความสำคัญเท่าๆ กัน หรือกล่าวได้ว่ามนุษย์จะมีความสมบูรณ์เมื่อชีวิตของมนุษย์มีความสัมพันธ์ครบ ๓ ด้าน คือ พฤติกรรม จิต และปัญญา

รูปแบบการบริหารด้านบุคลากร (Staff) พบว่า การเพิ่มแรงกำลังไปยังผู้ปฏิบัติงานและการยกย่องคนที่ควรยกย่อง ชุมชนที่ควรชมซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณดี เกตแก้ว^{๑๘} ได้วิจัยเรื่อง “องค์ประกอบคุณลักษณะของผู้นำสตรีทางการศึกษาในภาคใต้” พบว่า คุณลักษณะของผู้นำการบริหาร มี ๒ ด้าน คือ ๑) คุณลักษณะส่วนบุคคล มีด้านความร่วมมือด้านวิชาการ ด้านเอาใจใส่ต่อผู้ตาม ด้านการเปลี่ยนสภาพ ด้านการพัฒนาตนเอง ด้านบุคลิกภาพ และคุณลักษณะผู้นำสตรี ที่เอื้อต่อความสำเร็จ ด้านการให้ความอิสระแก่ผู้ตาม การส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน แบบอย่างการสอน การประเมินผลของการสอนเพื่อปรับปรุงการสอน การประชุมเพื่อพูดคุยและทบทวนการสอน การสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ตาม การทำตนให้เป็นທີ່เคารพศรัทธาและไว้วางใจ การอธิบายทิศทางเป้าหมายและคุณค่าของโรงเรียน การจัดโครงการสัมมนาหรือการพัฒนาผู้ตามในรูปแบบอื่นๆ การถือแบบอย่างที่ดีและแบบอย่างที่เหมาะสมผลสำเร็จในการทำงาน การสะท้อนผลงานผ่านผู้มีประสบการณ์สูง และความมุ่งมั่นที่จะให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

ด้านทักษะ (Skill) พบว่า การเพิ่มระบบการศึกษาที่ดี มีความรอบรู้ดี มีการปฏิบัติตนที่ดีมีองค์ความรู้ที่ใช้ได้อย่างรวดเร็วต่อการเปลี่ยนแปลง ถูกต้องแม่นยำและสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสมซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทรงวิทย์ แก้วศรี^{๑๙} ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า” พบว่า ยุทธวิธีตามทฤษฎีการบริการสมัยใหม่แบบตะวันตกนั้นถ้ายึดเอาทฤษฎีเหล่านี้เป็นกรอบความคิดเมื่อเทียบเคียงแล้วทฤษฎีดังกล่าวสอดคล้องกับยุทธวิธีการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้าหรือไม่เพียงไรเพราะวิธีการของพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นก่อน ๒,๕๐๐ ปีมาแล้ว หลักการบริหารสมัยใหม่ตามรูปแบบการบริหารเชิงยุทธวิธีนั้นสอดคล้องกันกับวิธีการของพระพุทธเจ้าที่ทรงใช้ก่อนแล้วทั้งสิ้น วิธีการของพระองค์เป็นวิธีการปฏิบัติจริง เรียบง่าย กระชับรัดกุม ตรงประเด็น สามารถจัดการแก้ปัญหาการบริหารได้ทุกอย่างอย่างได้ผล มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะทุกกระบวนการความคิดของพระองค์เป็นระบบและสมเหตุสมผล

รูปแบบการบริหารจัดการ (Style) พบว่า ผู้ที่เกี่ยวข้องควรใช้การปกครองตนเองตามหลักพุทธธรรมวินัยซึ่งจะเป็นเครื่องเตือนใจตน ควบคุมตนให้เป็นไปตามระเบียบโดยเฉพาะเรื่อง การเรียน และถือหลักของการทำงานดังพระดำรัสว่า “จงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุข แต่ประชาชน

^{๑๘}วรรณดี เกตแก้ว, “การศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะของผู้นำสตรีทางการศึกษาในภาคใต้”, *ปริญญาการศึกษาคุณูปการบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒).

^{๑๙}ทรงวิทย์ แก้วศรี, “การศึกษาวิเคราะห์ยุทธวิธีการประกาศศาสนาของพระพุทธเจ้า”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

ชาวโลก” เพราะเป็นจุดหมายของการเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เอ็อมอร์ ชลวร**^{๒๐} ได้วิจัยเรื่อง “พัฒนาการของรูปแบบวิธีการสอนของพระปราโมทย์ ปาโมชโช” พบว่า รูปแบบวิธีการสอนแบบถามตอบนี้มีพัฒนาการมาจากพุทธวิธีการสอนที่ยึดหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทาง มิได้มีวิธีการที่ต่างจากแนวทางที่พระพุทธองค์สอนไว้ และความพยายามของพระปราโมทย์ ปาโมชโช คือ การตอบแทนบุญคุณของพระพุทธเจ้าและเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อนำพาผู้คนให้พ้นทุกข์ ได้พบความสุขในปัจจุบัน ความสุขในอนาคตและความสุขในการบรรลุธรรมในที่สุด

รูปแบบการบริหารด้านกำหนดค่านิยมร่วม (Shared values) พบว่า ความเป็นต้นแบบของพระผู้สอน เช่น ความประพฤติดี จรรยาบรรณดี การถนอมทอดความรู้ดี และกำหนดค่านิยมด้วยหลัก “อาวโส ภันเต” ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของประทีป มากมิตร จริยธรรมของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา” พบว่า ๑. จริยธรรมของผู้บริหารระดับหัวหน้า ภาควิชา ๒ คือ จริยธรรมต่อนักศึกษา และจริยธรรมต่อผู้ร่วมงาน ๓ คือ จริยธรรมต่อส่วนงาน และ จริยธรรมส่วนตนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วรรณดี เกตแก้ว**^{๒๑} ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะของผู้นำสตรีทางการศึกษาในภาคใต้ พบว่า คุณลักษณะมีของผู้นำการบริหาร มี ๒ ด้าน คือ คุณลักษณะส่วนบุคคล และคุณลักษณะผู้นำสตรี ที่เอื้อต่อความสำเร็จ

กล่าวได้ว่า การวิจัยครั้งนี้มีบทสรุปและการอธิบายผลที่ทำให้เกิดความเข้าใจเป็นชุดความรู้ใหม่ ของการจัดการศึกษาที่ปรีดีธรรมแผนกธรรม จากกระบวนการบริหารด้านแบบจำลองการจัดการตั้งแต่ระบบการวางแผนที่ดี มีการจัดระบบองค์การที่เหมาะสมมีการจัดการบุคลากรให้มีคุณภาพและเพียงพอมีการจัดระบบ การประสานงานที่มีประสิทธิผลและมีระบบการควบคุม กำกับดูแลตรวจสอบผลงานเชิงกลยาณมิตรที่มีคุณภาพ แนวทางดังกล่าวข้างต้น สร้างความเข้มแข็งให้มีความเป็นระบบ ด้วยรูปแบบการจัดการ ด้วยแบบจำลองการบริหารงาน 7-S ที่มีจุดมุ่งเน้น ตั้งแต่การจัดโครงสร้างองค์กร (Structure) ที่ต้องมีการจัดทำผังงานมีการแบ่งมอบความรับผิดชอบงานอย่างชัดเจน มีการอำนวยความสะดวกในการประสานการปฏิบัติ กับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเชิงกลยาณมิตร มีผู้บริหารที่สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องทันเวลา โดยมีรูปแบบกลยุทธ์การจัดการ (Strategy) ที่เน้นด้านความร่วมมือของทุกฝ่ายในสำนักเรียน เปิดโอกาสทางการศึกษาได้กับผู้ด้อยโอกาส พร้อมบูรณาการ การทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ รวมถึงการสร้างเครือข่าย ทุกอำเภอ ในเขตการปกครอง คณะสงฆ์ ส่วนการจัดการ ระบบการปฏิบัติงาน (System) ก็ได้มีความมุ่งมั่น การสร้างระบบ การตรวจสอบ การนิเทศเมื่อมีการพัฒนา มีการจัดทำกฎระเบียบ การบริหาร งานการศึกษาอย่างชัดเจน เหมาะสม เชื่อมโยงกับระบบการดำเนินงานของ แม่กองธรรมสนามหลวงอย่างลงตัว โดยเฉพาะบุคลากร (Staff) ที่ต้องมีคุณวุฒิ คุณสมบัติ เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสำนักเรียน มีการฝึกอบรม มีการพัฒนา อย่างสม่ำเสมอ ผู้บริหารมีระบบการบำรุงขวัญและกำลังใจ อยู่ตลอดเวลา ยกย่องบุคคลที่ควรยกย่อง และช่วยบุคคลที่ควรช่วย ส่วนการจัดการด้านทักษะ (Skill) การปฏิบัติงานของบุคลากร การให้มีการพัฒนา ครู อาจารย์ ได้เรียนรู้เทคนิคการสอน การใช้สื่อ

^{๒๐} เอ็อมอร์ ชลวร, “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ”, **ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

^{๒๑} วรรณดี เกตแก้ว, “การศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะของผู้นำสตรีทางการศึกษาในภาคใต้”, **ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๒).

นวัตกรรม การศึกษา มุ่งองค์ความรู้ที่ตอบสนอง ต่อความจำเป็นในการถ่ายทอดที่ดี ในด้านระบบการจัดการรูปแบบการบริหาร (Style) ก็ให้สำนักเรียนมีความเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นโรงเรียนสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมอย่างยั่งยืน สำหรับให้พัฒนาการจัดการสมัยใหม่กับหลักการสอน เน้นการให้หลักธรรมไตรสิกขา เพื่อการพัฒนาการศึกษาที่เข้มแข็ง มีรูปแบบการปกครอง ควบคุมตามหลักธรรมวินัยเป็นสำคัญ สุดท้าย คือ รูปแบบการจัดการระบบค่านิยมร่วมขององค์กร (Share value) ที่ให้ความสำคัญกับความเป็นต้นแบบของพระครูผู้สอนที่มีความรู้ดีมีการประพฤติดี มีการยึดหลักอาวุโสกันแต่ มีความพร้อมเพรียง ร่วมใจปฏิบัติ เป็นวัฒนธรรมองค์กร และสืบสารสิ่งที่ดีงามให้อยู่ตลอดไป

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทย” ทำให้เห็นว่า การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทยยังมีปัญหาและอุปสรรคในบางเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องต่อนโยบายการบริหารการศึกษาอยู่บ้างซึ่งสภาพปัญหาดังกล่าวคงจะต้องให้ความสำคัญและตระหนักถึงการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสำนักเรียนการสอนด้วยการเสริมสร้างกระบวนการกำหนดนโยบายด้านการบริหารการศึกษาให้เกิดความเข้มแข็งที่มีระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่องและทั่วถึงทุกพื้นที่ที่มีสำนักเรียนพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทยซึ่งเชื่อแน่ว่าหากมีการสร้างระบบการศึกษาที่ดีจะช่วยให้การพัฒนาการด้านการบริหารการศึกษาในการวางแผนการจัดองค์กร การจัดบุคลากร การประสานงาน และการควบคุมอย่างแน่นนอน

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ผู้วิจัยนำเสนอมาจากความน่าสนใจในข้อค้นพบและผนวกกับผลการวิจัยที่ได้เห็นการบูรณาการหลักการบริหารการศึกษาเพื่อเสริมสร้างกระบวนการที่มีนโยบายการบริหารการศึกษาในการกำหนดนโยบายของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งสมควรจะเน้นประเด็นดังต่อไปนี้

๑. การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย ควรที่จะส่งเสริมประเด็นเรื่องการศึกษาให้กับบุคลากรได้มีความรู้เกี่ยวกับการบริหารการวางแผน การบริหารการจัดองค์กร การบริหารการจัดบุคลากร การบริหารการประสานงาน และการบริหารการควบคุม ตลอดจนการประเมินผลอย่างต่อเนื่องและควรจัดให้มีการจัดองค์กรด้านโครงสร้างและด้านค่าตอบแทนของบุคลากรเพราะยังไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน

๒. การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทยควรกำหนดการจัดให้มีการฝึกอบรมหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีที่มีความสอดคล้องกับลักษณะงานโดยตรงเพื่อพัฒนาทักษะบุคลากรให้ทันต่อความต้องการของพระภิกษุและสามเณรที่มาใช้บริการในด้านสื่อต่างๆ ที่ทันสมัย ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีการพัฒนาบุคลากรด้านเทคโนโลยีอย่างเป็นรูปธรรมและไม่มีอย่างต่อเนื่อง

๓. การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทยควรทำงานแบบเชิงรุกในการเข้าถึงผู้เรียนด้วยการมอบหมายงานต่างๆโดยผ่านคณาจารย์ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการพึงพาอาศัยองค์กรต่าง ๆ โดยเฉพาะองค์กรทางการศึกษาการทำงานเชิงรุกโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานที่สำคัญจะเป็นจุดแกนกลางทางสังคมในการเชื่อมโยงกันและภาวะผู้นำจะต้องมีความชัดเจนในการวางแผนตาม

นโยบาย การปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลายและการเฉลี่ยงบประมาณเท่าๆกันและจัดให้มีการประสานงาน ที่สามารถจะแสวงหาช่องทางในการติดต่อประสานงานในการขอสนับสนุนงบประมาณ และเครือข่ายโดยไม่ต้องอาศัยรายได้จากวัดนั้น

๔. การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทยควรเสริมสร้างการควบคุมของบุคลากรให้มีความเข้มแข็งโดยเริ่มตั้งแต่การจัดทำงบประมาณการตรวจสอบด้วยการใช้หลักกฎระเบียบข้อบังคับขององค์กรร่วมกันและการตรวจสอบทุกขั้นตอนจะต้องมีบุคลากรคณาจารย์ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องเข้าร่วมและจัดให้มีคณะกรรมการควบคุมอย่างชัดเจนในการควบคุมอย่างเหมาะสมรวมทั้งสิทธิของผู้เรียนด้วย

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ความน่าสนใจขององค์ความรู้ที่ผู้วิจัยได้ค้นพบเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ไทยทำให้แม่กองธรรมสนามหลวงควรที่จะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อคณะสงฆ์ในรูปของการปฏิรูปหรือปรับปรุงทั้งเนื้อหา ทั้งหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน รวมทั้งการนำสื่อสมัยใหม่มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้นดังต่อไปนี้

๑. การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทยควรมีแผนงานในการส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนในการคิดเสนอรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม ร่วมใจต่อการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม การร่วมทำการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม การร่วมแรงตามการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม ร่วมทุนตามการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม การร่วมรับการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม การควบคุมอย่างเหมาะสมการร่วมดูแลรักษาการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม และการร่วมเป็นเจ้าของรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม

๒. การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทยควรมีแผนงานเพื่อเสริมกระบวนการสร้างระบบสื่อสารต้องให้ชัดเจน ใช้หลักคุณธรรมให้มากเพื่อการช่วยเหลือบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน ทั้งภายในและภายนอกองค์กรต้องมีจิตอาสาและมีความเสียสละต่อส่วนร่วมการดำเนินโดยไม่แบ่งฝ่าย เน้นความสุข สนุกสนานหากมีกิจกรรม ใช้ระบบการประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องอย่างทั่วถึงโดยตรง การประสานไปยังผู้นำองค์กร เช่น ผู้บริหารการศึกษาและการส่งเสริมพระสงฆ์ให้เป็นตัวกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์อย่างรัดกุม

๓. การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทยควรมีความอ่อนน้อมเสียสละต่อส่วนรวม การรักษาสิ่งของที่เคยพูดไว้ ผู้บริหารการศึกษาและบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องรู้เรื่องกฎหมายระเบียบต่าง ๆ ผู้บริหารการศึกษาและบุคลากรจะต้องมีความรอบรู้งานด้านวิชาการและการจัดการองค์กร ผู้บริหารการศึกษาและบุคลากรจะต้องมีระดับการศึกษาที่ดี และมีความพร้อมด้านวิสัยทัศน์การประสานงานในการผลักดันรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม เข้าไปสู่องค์กรกลาง การควบคุมต้องยึดหลักการเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ และการมีรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมด้านการศึกษาต้องมีความชัดเจนและการเปิดใจพูดคุยระหว่างผู้บริหารและบุคลากร เป็นต้น

๔. การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทยควรมีแผนงานในการนำเสนอผลงานอย่างเป็นรูปธรรม ผลประโยชน์ตรงกับความต้องการของผู้เรียนที่พึงจะได้รับสามารถนำไปสู่การเกิดขึ้นของความสามัคคีกันในเชิงสถาบันทางสังคมการรับผลประโยชน์ผ่านกิจกรรมทางสังคม รวมทั้ง

ความสามารถในการผสมงานได้กับทุก ๆ กลุ่ม และการทำให้ทุกคนเจ้าของตามการวางแผนที่ตรงกับรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย บุคลากรเกิดความเชื่อมั่นในตัวของผู้บริหารอย่างตรงไปตรงมา

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยในครั้งต่อไปที่ยังคงมีประเด็นที่น่าสนใจมากมายที่ผู้วิจัยไม่สามารถจะศึกษาให้ครบถ้วนตามความประสงค์จนครบตามความได้ ดังนั้น หากผู้วิจัยท่านอื่น ๆ ที่มีความสนใจในประเด็นที่ใกล้เคียงหรืออาจจะใช้ระเบียบวิธีวิจัยอื่น ๆ เพื่อนำผลมาเสริมสร้างในรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม ให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นก็ควรดูประเด็นดังต่อไปนี้

๑. ควรศึกษาวิจัยรูปแบบการพัฒนาการบริหารการศึกษาในกระบวนการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทยให้ครบทุกแผนก

๒. ควรนำกลยุทธ์การพัฒนาการมีส่วนร่วมการบริหารการศึกษาของบุคลากรเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย

๓. ควรวิจัยการจัดการความรู้เพื่อการมีส่วนร่วมในการบริหารการศึกษาของบุคลากรเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย

๔. ควรวิจัยเพื่อส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมการบริหารการศึกษาของบุคลากรในการกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทยตามหลักพุทธธรรม

๕. ควรศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทยกับการบริหารการศึกษาทั่วไป เพื่อนำผลการวิจัยไปปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนต่อไป